

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน :
ศึกษามณฑลของประเทศไทย สมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน

นายเสวก มีลาภกิจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-583-926-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16908272

**THE ESTABLISHMENT OF ASEAN FREE TRADE AREA : A STUDY OF
THE ROLE OF THAILAND UNDER ANAND PANYARACHUN'S GOVERNMENT**

MR. SAVEK MEELARPKIT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of International Relations

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-583-926-4

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

เสวก มีลาภกิจ : การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน : ศึกษาบทบาทของประเทศไทย
สมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (THE ESTABLISHMENT OF ASEAN FREE TRADE AREA :
A STUDY OF THE ROLE OF THAILAND UNDER ANAND PANYARACHUN'S
GOVERNMENT) อ. ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์, 212 หน้า.
ISBN 974-583-926-4

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาบทบาทของประเทศไทย สมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2534 - 28 มกราคม 2535) ที่มีต่อความสำเร็จของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ อาฟต้า ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 4 ในปี 2535 ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า การดำเนินการเพื่อให้ประเทศสมาชิกของอาเซียนมีเจตนารมณ์ทางการเมืองร่วมกันมีความสำคัญต่อการจัดตั้งฯ มากกว่าสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศในขณะนั้น

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปที่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นเพียงปัจจัยผลักดันและสร้างเงื่อนไขกระตุ้น ตลอดจนเอื้ออำนวยให้ประเทศสมาชิกของอาเซียนมีการดำเนินการเพื่อให้มีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจได้ง่ายขึ้นเท่านั้น แต่การยอมรับและร่วมลงนามในเอกสารจัดตั้งฯ ดังกล่าว เกิดขึ้นได้เพราะรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน สามารถดำเนินการโน้มน้าวทางการทูตจนประเทศสมาชิกอื่น ๆ ของอาเซียน ทั้งในระดับผู้นำสูงสุดและรัฐมนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอินโดนีเซีย มีเจตนารมณ์ทางการเมืองร่วมกันในเรื่องดังกล่าวได้สำเร็จ ความสำเร็จดังกล่าวทำให้ได้ข้อสรุปเพิ่มเติมว่า

- 1) ความสำเร็จของการดำเนินนโยบายต่างประเทศขึ้นอยู่กับผู้นำสูงสุดและเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ ที่มีความสามารถส่วนตัวและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย
- 2) เขตการค้าเสรีอาเซียนที่ได้รับการยอมรับและร่วมลงนามในเอกสารจัดตั้งฯ นั้นสามารถประสบความสำเร็จได้ หากประเทศสมาชิกของอาเซียนมีเจตนารมณ์ทางการเมืองร่วมกันและให้ความร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยไม่มุ่งปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของคนจนละเลยผลประโยชน์ของภูมิภาคโดยรวม

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิติ *jit km*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *ศ.ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C432025 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEY WORD: ASEAN FREE TRADE AREA/ THE ROLE OF THAILAND/ ANAND PANYARACHUN'S GOVERNMENT

SAVEK MEELARPKIT : THE ESTABLISHMENT OF ASEAN FREE TRADE AREA : A STUDY OF THE ROLE OF THAILAND UNDER ANAND PANYARACHUN'S GOVERNMENT. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. CHAYACHOKE CHULASIRIWONGS, Ph.D. 212 pp. ISBN 974-583-926-4

This thesis's major objective focuses on the study of the role of Thailand under Anand Panyarachun's government (March 2, 1991 to January 28, 1992) in making the establishment of ASEAN Free Trade Area (AFTA) a success in the fourth ASEAN Summit Meeting held in 1992. This is to show that the attempt to have a joint political will of all ASEAN member countries has greatly effected the establishment than the internal and external environments at that time.

The summation of this study is in line with the established assumption in that the environments created only encouraging conditons as well as facilitating ASEAN member countries to work for an economic-grouping; however, the acceptance and joint-signing of the AFTA documents resulted from the ability of Anand Panyarachun's government in exercising diplomatic role to inspire all top leaders and ministers of ASEAN member countries particularly Indonesia, to have a joint political will on such matter. The said success provided an additional conclusion as follows :

- 1) the success of generating the foreign policy of a state depends on the top leader and various ranking officers who have personal competency and joint effective work within a facilitating environments;
- 2) the accepted and signed ASEAN Free Trade Area can be a great success provided that all ASEAN member countries have a joint political will and a sincere cooperation without aiming to protect their national interests and disregarding the common interests of the region.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....

สาขาวิชา..... ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....

ปีการศึกษา..... 2536.....

ลายมือชื่อนิสิต..... *J.D. Linn*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *อ. ชัยชนะ ชูลาสิริวงศ์*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้ เพราะผู้เขียนได้รับเมตตาอนุเคราะห์และความร่วมมือจากหลายฝ่าย ความสำเร็จงานการศึกษานี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากปราศจากการสนับสนุนและกำลังใจอันสำคัญเหล่านั้น ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอย่างหาที่สุดไม่ได้ จึงขอกราบขอบพระคุณและขอขอบพระคุณบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้สละเวลาอันมีค่าจากภารกิจซึ่งมีอยู่มากมาย มาให้ความรู้ ความเข้าใจงานการวางกรอบการศึกษาและการเขียนวิจัย ตลอดจนให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ในด้านที่สุด

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ไชยวัฒน์ คำชู ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รศ.ดร.สมพงษ์ ชูมาก กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะอันมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.ณรงค์ชัย อัครเศรณี, คุณไพโรจน์ เกษมณกิจ และ คุณชาญชัย จรรย์วัฒนากิจ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคราชการและภาคเอกชน ที่ได้กรุณาอนุญาตให้ทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเสริม ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ศุภานิตย์และคุณศศิพินต์ ทรงสิทธิ์ และพี่ ๆ เพื่อน ๆ ที่ได้ให้ความรัก ความห่วงใยและเป็นกำลังใจมาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ-คุณแม่ คุณครู อุบิษฌาย์และอาจารย์ ผู้ให้ความรัก ความห่วงใยและการสนับสนุนในทุกสิ่งทุกอย่างเสมอมาจนทำให้ลูกมีวันนี้ และเนื่องจากทุนการวิจัยบางส่วนในครั้งนี้ ได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มา ณ โอกาสนี้ด้วย

เสวก มีลาภกิจ

21 มีนาคม 2537

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1. บทนำ	1
- ภูมิหลังและความเป็นมา	1
- ความสำคัญของปัญหา	4
- วัตถุประสงค์ในการศึกษา	8
- ขอบเขตของการศึกษา	8
- สมมติฐานในการศึกษา	9
- กรอบความคิดในการศึกษา	9
- วิธีที่ใช้ในการศึกษา	14
- ข้อมูลและเอกสารที่ใช้ในการศึกษา	14
- ข้อจำกัดในการศึกษา	15
- การนำเสนอเรื่อง	15
2. ภูมิหลังการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน	17
- ความพยายามขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่างปี 2510-2518	17
- ความพยายามขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่างปี 2519-2534	22
- ความพยายามขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่างปี 2535-ปัจจุบัน	32
- การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน	32
- สาระสำคัญของเขตการค้าเสรีอาเซียน	33
- ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจัดตั้ง เขตการค้าเสรีอาเซียน	46

บทที่

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน	
และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย	53/
- สภาพแวดล้อมในระดับระหว่างประเทศ	53/
- พัฒนาการของกลุ่มการค้าระหว่างประเทศ	53/
- ความล้มเหลวของการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย	58/
- การล่มสลายของสหภาพโซเวียต	61/
- สภาพแวดล้อมในระดับภูมิภาค	64/
- ความล้มเหลวของความร่วมมือทางการค้า	
ภายใต้ระบบ ASEAN PTA	64/
- การพัฒนาทางเศรษฐกิจของอาเซียน	68/
- การคลี่คลายของปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค	74/
- สภาพแวดล้อมภายในประเทศ	77/
- สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ	77/
- สภาพแวดล้อมด้านการเมือง	86/
- สภาพแวดล้อม	88/
4. บทบาทของประเทศไทยในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน	92/
- แผนนโยบายของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ต่อการจัดตั้ง AFTA	
(2 มีนาคม 2534 - 28 มกราคม 2535)	92
- จุดประสงค์และเป้าหมายของไทย ต่อการจัดตั้ง AFTA	96/
- การดำเนินการทางการทูต เพื่อให้มีการจัดตั้ง AFTA	104
5. บทสรุปและวิเคราะห์	155/
เอกสารอ้างอิง	163
ภาคผนวก	177
ประวัติผู้เขียน	212

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	กำหนดภาษีสำหรับสินค้าในกลุ่ม Normal Track ที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20	36
_____ . 2	กำหนดภาษีสำหรับสินค้าในกลุ่ม Normal Track ที่มีอัตราภาษีร้อยละ 20 หรือต่ำกว่า	38
_____ . 3	กลุ่มสินค้าที่เร่งลดภาษี 15 กลุ่ม	39
_____ . 4	กำหนดภาษีสำหรับสินค้าในกลุ่ม Fast Track ที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20	41
_____ . 5	กำหนดภาษีสำหรับสินค้าในกลุ่ม Fast Track ที่มีอัตราภาษีร้อยละ 20 หรือต่ำกว่า	42
_____ . 6	กำหนดภาษีสำหรับสินค้าที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 และการยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีขั้วภาษี	44
_____ . 7	กำหนดภาษีสำหรับสินค้าที่มีอัตราภาษีร้อยละ 20 หรือต่ำกว่า และการยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีขั้วภาษี	45
_____ . 8	เปรียบเทียบอัตราภาษีขาเข้าของสินค้า 15 รายการ ในกลุ่มสินค้าเร่งลด ก่อนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ...	50
_____ . 9	กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญ	56
_____ . 10	สัดส่วนของนักลงทุนต่างชาติในอาเซียน (ไม่รวมบรูไน) ปี 2532	56
_____ . 11	ตลาดส่งออกที่สำคัญของกลุ่มอาเซียน เปรียบเทียบปี 2513 กับปี 2531	66
_____ . 12	การค้าของอาเซียนเปรียบเทียบปี 2528 และ 2533	67
_____ . 13	สัดส่วนของภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ใน GDP ..	69
_____ . 14	รายได้ต่อหัวของอาเซียน	69
_____ . 15	สัดส่วนสินค้าอุตสาหกรรมต่อมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของอาเซียน	70

ตารางที่ 16	มูลค่าเงินลงทุนจากต่างประเทศที่ได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุน จากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของอาเซียน (ไม่รวมสิงคโปร์และบรูไน)	72
_____ . 17	การลงทุนจากต่างประเทศที่ได้รับการส่งเสริม จากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทย	78
_____ . 18	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าของไทย	80
_____ . 19	การค้าระหว่างไทยกับอาเซียนเปรียบเทียบกับประเทศคู่ค้าสำคัญ	81
_____ . 20	เปรียบเทียบการค้าภายในอาเซียนปี 2528 และปี 2533 ...	82
_____ . 21	เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยกับมาเลเซีย	84
_____ . 22	ผลการเดินทางเยือนอาเซียน ของคณะผู้แทนไทยในเดือนกันยายน 2534	112
_____ . 23	เปรียบเทียบ Thai Conceptual Paper กับ ASEAN Conceptual Paper	113
_____ . 24	มติของที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน ครั้งที่ 23 ในเดือนตุลาคม 2534 (เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอเรื่อง AFTA ของไทย)	116
_____ . 25	เปรียบเทียบการค้าภายในอาเซียนปี 2528 และปี 2533 ...	137
_____ . 26	อัตราภาษีโดยเฉลี่ยของอาเซียน	138
_____ . 27	อัตราภาษีโดยเฉลี่ยของสินค้า 15 รายการภายใต้ CEPT ...	139
_____ . 28	จำนวนสินค้าในรายการสินค้าสงวนสิทธิ์ของอาเซียน (เฉพาะที่ไม่เข้าร่วมใน CEPT)	140
_____ . 29	แนวความคิดเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอาเซียน	142
_____ . 30	ทัศนะและท่าทีของผู้นำอาเซียน ต่อรูปแบบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอาเซียน	145
_____ . 31	เปรียบเทียบรูปแบบ AFTA ในเอกสารเบื้องต้นและในเอกสารจัดตั้งฯ	150

สารบัญแผนภูมิ

			หน้า
รูปที่	1	มูลค่าการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นแยกตามภูมิภาค เปรียบเทียบปี 2518 กับปี 2532	57
รูปที่	2	โครงสร้างการส่งออกของไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลง (ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม) เปรียบเทียบปี 2523 และ 2533	80

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย